

Nederlands contactorgaan van de Duitse motiefgroep Ornithologie met een bijdrage uit België. Contactpersonen: Gerard Kolman en Peter van Nies. Eerstgenoemde int de contributie van de Ned. (en ev. Belgische leden) en redigeert dit orgaan.

Tel. 0486-473868. E-mail: gajkolman@home.nl. Website van de MGO (Peter van Nies) www.MG-O.de

Contactbrief 97 (december 2015)

Bennie en IJsselstein?

Bennie van den Brink hield een fantastische lezing op 24 oktober jl. in De Meern. Dit keer eens niet over zijn geliefde zwaluwen, maar over alle vogels die hij dicht bij huis tegenkwam. En dan denk je al gauw aan de gewone huis- en tuinvogels die u en ik dagelijks zien, maar nee hoor, daar waren bijvoorbeeld de sprinkhaanzanger en de snor met hun verschillende karakteristieke geluiden. Weet u het verschil? Na de lezing wel. En dan die prachtige roerdomp! Vol in beeld. Bennie woont in de buurt van de IJssel met zijn vele moerassen en riet en vanuit zijn schuilhut fotografeert hij de mooiste en zeldzaamste vogels. De rietzanger, rietgors en karekieten bijvoorbeeld. De mensen die niet aanwezig waren hebben veel gemist. We waren maar met een klein aantal, maar wat hebben we genoten!

Dat brengt me meteen bij het volgende probleem: de huur van de zaal bedroeg 90 euro en dat tweemaal per jaar voor slechts een handjevol leden. We zijn dus op zoek naar een andere locatie die voor ons met ons geringe budget betaalbaarder is. Wat we zoeken is een ruimte voor ongeveer twintig personen in het centrum van het land met mogelijkheid voor een eenvoudige lunch. Goed met openbaar vervoer bereikbaar en met plaats om te parkeren. Wie helpt ons uit de brand? Ik heb zelf al mijn hulptroepen ingezet maar het blijkt nauwelijks mogelijk om voor minder dan 90 euro iets voor een uur of vijf te huren. Er komt nog bij dat we 19 maart in De Meern niet terecht kunnen. We moeten uitwijken en dat wordt IJsselstein. U hoort nog van ons. gk

Twee nieuwe leden

De artikelen "Vogelpostzegels verzamelen, een leuke hobby!" van Tom Loorij in Het Vogeljaar (no 3 van 2015) maar vooral in Filatelie "Bijzonder vogelleven op kleine eilanden" (no 10 van 2015 zie verder) hebben ons twee nieuwe leden opgeleverd. Tom heeft flink reclame gemaakt voor de motiefgroep en daar zijn we hem heel dankbaar voor. De leden zijn:

Cris Kraimaat-Beld

Graaf Hunikerhof 8, 5302XN Zaltbommel

tel 0418-651626; email: cris.kraimaat@gmail.com

Zij verzamelt alle vogels, postfris en gebruikt, maar ook stempels, o.a.

cinderella's & tbc-zegels. Exposeert niet en noemt zich gevorderd verzamelaar.

Dick Breevaart

Maasstraat 17, 3134EM Vlaardingen

tel 010-4357366 (geen computer)

Hij verzamelt ook alle vogels, postfris en gebruikt en is ook gevorderd verzamelaar.

Beide leden doen mee aan de rondzendingen. Wij wensen hen veel plezier en dat ze mogen vinden wat ze zoeken bij onze motiefgroep. gk

De rondzendingen

Het gaat heel goed met de rondzendingen: Er wordt goed verkocht en blijkbaar voldoet het materiaal aan de verwachtingen. Per rondzending twee dozen: een met boekjes en een met couverts waarin vellen, blokjes en soms een poststuk.

De rondzending VR07 en VR08 is rond half november gaan lopen en nieuwe leden (zie boven) krijgen hem als eerste aangeboden. Ze kunnen dan beslissen of ze voor de volgende zendingen meedoen. De volgorde is: Kraimaat, Breevaart, Boersma, De Boer, Schulting, Voorn, Den Duijn, Loorij, De Haan, Bastiaanssen, W. Maassen, J. Maassen, Geurtjens, Kolman. U kunt dan zelf nagaan wanneer u de zending ongeveer kunt verwachten als iedereen zich aan de week in bezit hebben houdt. Ik heb VRO5 en VRO6 gecontroleerd en ik wil iedereen graag complimenteren met de accurate manier waarop met de zending is omgegaan. Nauwelijks rekenfouten en geen enkele vermissing of 'leeg aangetroffen'. Ga zo door.

Ik hoor ook geen klachten over de bezorging van DHL. Het is voordeliger om Met DHL te versturen (5,75 als je het thuis op de computer voorbereidt en 6,75 als je het pakket onvoorbereid naar het steunpunt brengt). PostNL brengt hogere tarieven in rekening en nog erger geeft het soms af bij de burens zonder bewijs van aflevering. Zoals in een eerder schrijven is gemeld, zorg altijd dat je een bewijs van aflevering hebt. De verzekering eist dit en iedereen kan aan de Excel-lijsten zien dat het om bedragen van duizenden euro's gaat. Graag uw commentaar als er iets bij de verzending niet goed gaat. gk

Contributie 2016

Het jaar is al weer bijna om en dus kom ik weer vragen of u de contributie van 27 euro wilt voldoen. Tot nu toe hebben de volgende mensen op mijn vorige oproep gereageerd en dus betaald: Han Dijkstra, Dick Venema, JAM de Bakker, Henk de Haan, Danny DeSmedt, Hans van der Sanden, Cris Kraimaat, Dick Breevaart, Tom Loorij, Patrick Ghijssels, Noel Pattijn, Frans Dinkgreve, Tom van Hoek, Ton Plug, Wim Lux, Jan van der Brugge, Niko Van Wassenhove, Peter van Nies. IBAN: NL12 INGB 0000 0153 24 tnv G.Kolman Escharen ovv 2016 Motiefgroep Ornithologie. BIC: INGBNL2A

Er zijn een aantal leden die rechtstreeks betalen aan Duitsland. Dat is ook prima maar laat het mij even weten dan hoef ik geen herinneringen te sturen. gk

2016

Ik wens iedereen fijne kerstdagen en een gezond en gelukkig Nieuwjaar en veel verzamelplezier. gk

Keerkringvogels, *Phaetontidae*

Linnaeus noemde deze mooie vogels naar Phaëton (de lichtende, de stralende). In de Griekse mythologie is Phaëton een zoon van Helios en Clymene.

Keerkringvogels behoren tot het geslacht *Phaethon*. Het zijn meeuwachtig vliegende vogels van open zee. Met hun lange puntige vleugels kunnen ze lang en snel vliegen. Ze wegen 300-825 gram en hebben een vleugelspanwijdte van 92 tot 109 cm. en een kopromplengte, zonder staartveren, van 30-45 cm.

1. *P.r.melanorhynchos*

Ze zijn overwegend wit met twee zeer lange middelste staartveren. Jonge vogels missen die lange staartveren. De poten zijn kort en staan ver achter aan het lichaam. Ze kunnen slecht lopen, maar wel wat graven en wroeten voor het nest. Keerkringvogels verschillen van alle andere vogels door het bezit van een achterteen die door een zwemvlies met de andere tenen is verbonden. De snavel (1), langer dan de kop, is lang en puntig en aan de randen gezaagd. De punt van de snavel is naar beneden gebogen. Ze hebben duidelijk zichtbare neusgaten. De bevedering doet enigszins denken aan zijde. Ze worden ook wel *Bosunbirds* (2) genoemd.

2.

3. *P. a. mesonauta*

Er bestaan drie soorten Keerkringvogels met vele ondersoorten.

De **Roodsnavelkeerkringvogel**, *Phaethon aethereus*, kent drie ondersoorten. De *P. a. mesonauta* (3), van het tropische gedeelte van de oostelijke Atlantische en oostelijke Grote Oceaan en de Caraïbische Zee. Op Saba en Sint Eustatius bevinden zich de grootste kolonies van de Roodsnavelkeerkringvogel van het Caraïbische gebied.

Verwilde katten en ratten op deze eilanden vormen een bedreiging voor de eieren en nestjongen van deze vogels. Dan zijn er nog de *P. a. aethereus* (4) van de zuidelijke Atlantische Oceaan en de Rode Zee, Golf van Aden en de Perzische Golf. Volwassen vogels zijn vrijwel geheel wit op de grijswit gestreepte rug na. Ook het uiteinde van de vleugel is bovenop zwart en ze hebben een zwarte oogstreep. Ze hebben een rode snavel. Het is de meest bekende en verbreide soort.

4. *P. a. aethereus*

5. *P. a. indicus*

De **Witstaartkeerkringvogel**, *Phaethon lepturus* (6), heeft een wit verenkleed met een zwarte tekening op de bovenzijde van de vleugels. De snavel is geel. Het is de kleinste soort. Ze broeden en leven boven tropische eilanden in de Atlantische, Indische en westelijke Grote Oceaan. Ze vliegen hoog en volgen vaak schepen. Deze soort telt zes ondersoorten.

6. *P. l. ascensionis*

7. *P. r. rubricauda*

En de grootste soort is de **Roodstaartkeerkringvogel**, *Phaethon rubricauda*. Deze heeft een zuiver wit verenkleed met een roze gloed en rond het oog een zwarte kring en wat zwart op de vleugel. De snavel is rood en de poten zwart. De totale lengte bedraagt 100 cm. Er zijn vier ondersoorten (7-8).

8. *P. r. roseotinctus*

9. *Phaethon rubricauda*

Keerkringvogels nestelen bij voorkeur op onbewoonde eilanden in rotswanden langs de kust, in holen, onder of tussen rotsblokken of ook wel onder planten (9) die dekking tegen de zon en regen bieden. Op enkele eilanden in de Stille Oceaan nestelen ze ook in bomen (10). Meestal broeden ze in kleine kolonies. Daar is dan de gemeenschappelijke balts van deze sierlijke vogels gade te slaan. Ze vliegen opgewonden in groepen rondom de nestplaatsen, waarbij ze dan een golvende baan beschrijven. De lange staart deint bij de baltsvlucht op en neer (11).

10. *P. l. fulvus*

12. *Phaethon aethereus*

Evenals vele andere zeevogels leggen de Keerkringvogels slechts één ei. Het ei is aanvankelijk rood of bruin (12), maar gedurende de broedtijd verliest het zijn kleur door vocht en de schurende bewegingen over de bodem tijdens het broeden. Beide ouders bebroeden om beurten het ei. De

11. *P. r. melanorhynchos*

13. *Phaethon lepturus*

broedtijd is ongeveer 41-45 dagen. De jongen hebben, nadat ze uit het ei zijn gekropen, een zijdeachtig grijs of geelbruin donskleed. Beide ouders voeren het heel langzaam groeiend jong (13). Het jong is pas na 11 tot 15 weken vliegvlug. Na vier jaar zijn ze geslachtsrijp. Nog niet vliegende jonge vogels zijn regelmatig het slachtoffer van nestplaats- zoekende soort genoten of aanverwante soorten. De schermutselingen tussen de Roodstaart- en Witstaartkeerkringvogels op Ascension hebben er toe geleid dat de soorten een verschillende broedperiode hebben ontwikkeld. Uit onderzoek blijkt dat de Roodstaartkeerkringvogels hier ieder jaar broeden en de Witsnavelkeerkringvogels iedere negen maanden. Voor zover bekend, is dit alleen op deze eilandgroep het geval.

Keerkringvogels worden dikwijls honderden kilometers buiten de kust waargenomen en kunnen lange tijd schepen (14) volgen. Ze foerageren niet in groepen maar alleen of als paar. Hun vliegkunst vooral bij het jagen op vissen dwingt bewondering af. In duikvlucht vangen ze vliegende vissen boven water. Andere vissoorten en inktvissen worden in de bovenste waterlaag gevangen. Ze duiken hiervoor vanaf een hoogte in het water. De kleinste soort pakt de kleinste prooien. De buit wordt regelmatig tijdens een felle achtervolging door Fregatvogels (15) afgepakt.

14. *Phaethon lepturus*

15. Fregatvogel

Afb. 1

De Pestvogel (*Bombycilla garrulus*)

Sinds eind oktober, begin november zijn ze weer in het land: Pestvogels (Afb. 1). Soms zie je ze jaren achter elkaar helemaal niet om dan plotseling weer een keer op te duiken, waarbij de aantallen tot vele duizenden kunnen oplopen. Om die reden worden het invasievogels genoemd: vogels die onverwacht bij ons komen overwinteren. Géén trekvogels dus, want die trekken elk jaar volgens een bepaalde route van de ene naar de andere plaats om daar te

overwinteren, en dát doen Pestvogels dus niet.

Ze komen uit het hoge noorden van Scandinavië en West-Rusland, waar ze in dichte naald- en gemengde bossen leven en zich voortplanten. Normaal gesproken overwinteren ze dicht bij hun broedgebieden in Centraal-Europa, waar ze zich voornamelijk voeden met bessen (Afb. 2).

Men veronderstelt dat als ze daar niet genoeg bessen kunnen vinden, ze er elders naar op zoek gaan. Zo kan het dus gebeuren, dat er grote aantallen naar onze contreien komen. Meestal zwerven ze dan in groepen (Afb. 3) van soms wel enkele tientallen vogels door ons land, op zoek naar bessen. Men denkt wel eens dat ze de voorbode zijn van een strenge winter, maar voorzover ik heb kunnen nagaan, heeft dat er niets mee te maken.

Afb. 2

Afb. 3

Afb. 5

In de vlucht lijken ze wel op een Spreeuw, maar zodra ze zijn geland, blijken ze toch totaal anders gekleurd te zijn. Een hele mooie vogel, vind ik, met zijn rossige zijdeachtige verenpak, een kuif (Afb. 4) die naar believen kan worden opgezet, en enkele opvallende kleuraccenten. Aan dat verenpak dankt hij zijn Latijnse voornaam "*Bombycilla*", waarbij "*bombyx*" afgeleid is van het Oudgriekse woord voor zijderups en het Latijnse "*cullus*" dat in dit geval staart betekent. In Duitsland wordt hij - letterlijk vertaald - *Seidenschwanz* (Afb. 5) genoemd en in Zweden *Sidensvans* (Afb. 6). Iets dichters bij

Afb. 4

Afb. 6

Afb. 8

Afb. 7

Afb. 9

gekomen, dan begrijp je meteen hoe ze aan die achternaam komen!

En de officiële Nederlandse naam Pestvogel dan, waar komt die vandaan, en dat nog wel voor zo'n mooie vogel? Daarvoor moeten we ver terug in de tijd, toen het gedrag van dieren vaak in verband werd gebracht met bepaalde gebeurtenissen. In de Middeleeuwen werd Europa geregeld geteisterd door pestepidemieën (Afb. 9: postbode overhandigt brief met stok om besmetting met pest te voorkomen) waarvan niemand nog wist waar deze vandaan kwamen. Als dan toevallig een keer een invasie van Pestvogels plaats had, werd er al gauw een verband gelegd. Ze werden toentertijd dus gezien als aankondigers van gevaarlijke ziekten en naderend onheil.

In hun normale overwinteringsgebieden vinden we ze vooral op besdragende bomen en heesters zoals Lijsterbessen (Afb. 10), maar als ze in ons land zijn, vinden we ze voornamelijk op Gelderse Roos, Cotoneaster-soorten en Meidoorn (Afb. 11), omdat daarvan de bessen het langste blijven hangen. Ze kunnen er in korte tijd enorme hoeveelheden van verorberen.

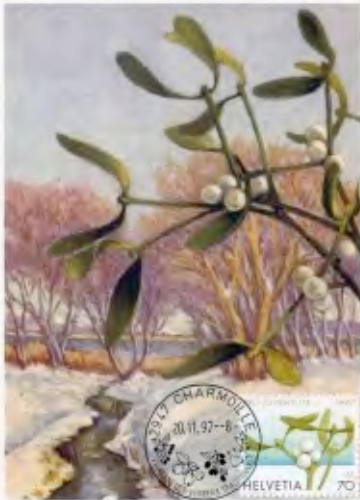

Afb. 10

we ze voornamelijk op Gelderse Roos, Cotoneaster-soorten en Meidoorn (Afb. 11), omdat daarvan de bessen het langste blijven hangen. Ze kunnen er in korte tijd enorme hoeveelheden van verorberen.

Afb. 11

Afb. 12

In het zuiden van ons land en in België zitten ze ook graag op de Maretak (Afb. 12: Vogellijm of *Mistletoe*) waarmee ze de Grote Lijster (Afb. 13: zijn Engelse naam *Mistle Thrush* is afgeleid van de *Mistletoe*) geducht concurrentie aandoen. Verder willen ze zich ook nog wel eens tegoed doen aan rot fruit.

Afb. 13

Omstreeks maart vertrekken ze weer naar de dichte bossen van Noord-Europa en Rusland, waar ze zich tijdens de arctische zomer (in juni en juli) voortplanten. Ze leven aan de oevers van rivieren en moerassen waar ze leven van insecten die ze op dezelfde manier weten te bemachtigen als Vliegenvangers. Ze bouwen hun nest in bomen op een hoogte variërend van 4 tot 6 meter. Het nest

van twijgen en mos wordt bekleed met rendierharen. Er worden 4 of 5 grijze, gevlekte eitjes gelegd, die in ongeveer 14 dagen door het vrouwtje worden uitgebroed. Gedurende die tijd wordt ze door het mannetje gevoerd. De jongen worden vervolgens door beide ouders grootgebracht. In het begin bestaat het voedsel uitsluitend uit insecten, later wordt overgeschakeld op bessen (Afb. 14). Als de jongen zijn uitgevlogen vormen ze samen met de volwassen vogels groepen,

Afb. 14

die soms wel uit enkele duizenden individuen kunnen bestaan!

De laatste jaren zijn er elke winter wel een aantal te zien in ons land, terwijl dat in de twintigste eeuw maar zeer incidenteel het geval was. Waarom dat zo is, is niet geheel duidelijk, maar Vogelbescherming Nederland vermoedt, dat het te maken zou kunnen hebben met de klimaatverandering. Voor ons wordt daardoor in ieder geval de kans groter om ze eens te zien te krijgen. Wie ze voor het eerst ziet, zal ze niet gemakkelijk meer vergeten (Afb. 15: artistieke vrijheid). Omdat ze uit een gebied komen waar maar weinig mensen wonen, zijn ze over het algemeen niet schuw en redelijk dicht te benaderen. Ik vind overigens dat de naam Pestvogel wel wat afbreuk doet aan het fraaie uiterlijk van deze vogel. Ik zou hem, in navolging van de Duitsers en de Zweden, veel liever Zijdestaart noemen, dat klinkt toch heel wat vriendelijker.....

Afb. 15

ORNIVARIA

Nog meer pestvogels

Hierboven kan je al heel wat lezen over pestvogels, maar speciaal voor het nieuwe jaar toch nog enkele extraatjes. In Oost-Europa houdt men er namelijk van om ter gelegenheid van nieuwjaar een mooi postwaardestuk met pestvogels te laten verschijnen. Er staat er al eentje van de Sovjetunie op de vorige bladzijde, maar hier volgen er nog enkele.

Links boven een ouder postwaardestuk uit de periode van de Sovjetunie en rechts een recent van 2015 uit Rusland. Om de pestvogel op het Poolse postwaardestuk te zien, moet je al goed kijken (zie afbeelding hieronder). Rechts onder nog eentje uit de oude doos van Rusland.

Zijn “pest”-naam heeft de Pestvogel niet alleen in onze contreien. Ook in het Duitstalig gedeelte van Zwitserland wordt hij *Sterbevögeli* genoemd omdat hij in de middeleeuwen als een boos voorteken werd beschouwd.

Nu is het er bij ons elke winter eentje om naar uit te kijken. Ik had al het geluk om hem twee keer van “onze” bessen van de Gelderse roos te zien snoepen – de eerste keer in 2003, maar daarna pas opnieuw in 2011. Van beide waarnemingen heb ik bewijsfoto’s kunnen maken.

Naast “onze” Pestvogel (*Bombycilla garrulus*) zijn er nog twee pestvogelsoorten: de **Cederpestvogel** (*Bombycilla cedrorum*) en de **Japanse pestvogel** (*Bombycilla japonica*).

De **Japanse pestvogel** werd in 1824 door Philipp Franz von Siebold beschreven aan de hand van door hem bemachtigde exemplaren in Japan. Von Siebold werkte in die tijd als arts op Dejima (Japan), in die tijd een kunstmatig eilandje dat dienst deed als een Nederlandse handelspost. Het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de museumexemplaren van deze soort nu in Naturalis in Leiden liggen. De Japanse pestvogel broedt in de boreale wouden van Oost-Azië. Het meest opvallende verschil met zijn Europese neefje is zijn rode band op het uiteinde van de staart – bij de Europese pestvogels is dit een gele staartband.

In China wordt de soort gevangen als kooivogel en verhandeld. Duizenden vogels kwamen op die manier zelfs in de Europese Unie terecht. Er staan een aantal foto's van de Japanse pestvogel op waarneming.nl – waarschijnlijk een ontsnapt exemplaar, gezien in Wageningen (2005): <http://waarneming.nl/soort/photos/7701>

De Cederpestvogel komt voor in Noord-Amerika. Hij verschilt niet zo veel van onze Pestvogel. Hij heeft een gele zweem op de onderbuik, een zwart masker op de kop dat doorloopt naar achteren en een witte onderstaart. Zijn naam kreeg hij omdat hij een voorliefde heeft voor de bessen van de Potloodceder (*Juniperus virginiana*).

Ik zou dan willen eindigen met mijn twee mooiste pestvogels: de allereerste uit 1956 – een gegraveerde zegel van Finland (links) en een postwaardestuk van China uit een reeks van een natuurgebied, uitgegeven in een boek met enkele tientallen vogels. Deze laatste doet mij denken aan zijn typische geluid – zo hoorde ik hem eerst in onze tuin voor ik hem zag.

Kraanvogels

In 2000 hebben sommige leden van de MGO voor het eerst kraanvogels gezien – op het Treffen op Halbinsel Zingst aan de Oostzee. Bij een postzegel van de Boddenlandschaft is een eerstdagstempel met Kraanvogel dan ook zeer toepasselijk.

Ik heb daarna ook het geluk gehad om in de zomer enkele

paartjes te zien in de Hornborgasjö in Zweden. Echt top was dan de aankomst van de Kraanvogels aan datzelfde meer begin april. De dans van de Kraanvogels is daar een jaarlijks terugkerend natuurfenomeen – ze waren met meer dan 10.000 en honderden (duizenden?) die het schouwspel kwamen bekijken, met volle toeristenbussen.

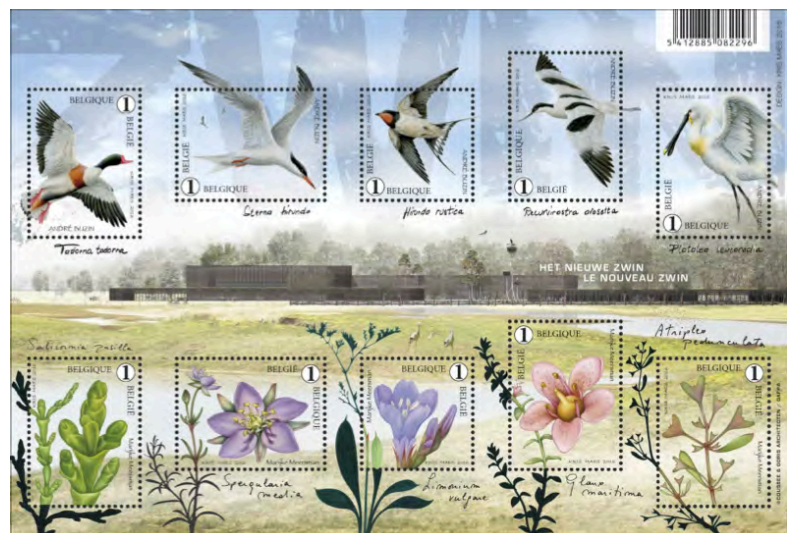
Dezelfde taferelen afgelopen herfstvakantie (begin november) aan het Lac du Der in Frankrijk. Met een groepje natuurliefhebbers zijn we naar daar afgezakt en we waren daar zeker niet alleen. Hier waren het vooral de tientallen campers uit de omliggende landen (Duitsland, Nederland, België) die opvielen. Hier nog indrukwekkender met elke avond de aankomst en elke morgen het vertrek van duizenden Kraanvogels. Er zijn daar elke dag tellers aanwezig en toen wij er waren zouden er meer dan 60.000 geweest zijn. Geen wonder dat we dit schouwspel dan ook drie keer zijn gaan bekijken. Hoe een mens al gelukkig kan worden alleen al van dat geluid.

ORNIFLANDRIA

Buzin

Voor 2016 heeft de Belgische Post weer zwaar gesnoeid. Niet in het uitgiftenprogramma van nieuwe postzegels, maar wel in de voorverkoop. Nu zijn er nog slechts 4 locaties per jaar met een voorverkoop (tegenover een tiental vorig jaar – één per provincie). Die 4 bevinden zich dan nog allemaal in het Vlaamse gewest, dus geen enkele voorverkoop in het Franstalige landsgedeelte. Dat is een totale ommezwaai, want tot nu toe werden de voorverkoop mooi verdeeld over alle provincies of positieve discriminatie (zodat er even veel waren in Vlaanderen als in Wallonië dat veel minder inwoners telt).

Van 10 tot 12 juni 2016 vindt in Roeselare de tweejaarlijkse nationale tentoonstelling plaatsvinden (in de provincie West-Vlaanderen). Eén van onze leden (Noël Pattyn) zit in het organisatiecomité. Er zullen niet minder dan 5 nieuwe postzegeluitgiften met bijhorende speciale afstempelingen in voorverkoop gaan. Eén van de vijf is een blokje met 10 zegels n.a.v. de heropening van het Zwin Natuur Park in Knokke (net over de Nederlandse grens). Het is een samenwerking tussen de oude bekende André Buzin (5 vogels) en de nieuwe rijzende ster Marijke Meersman (5 planten).

De provincie West-Vlaanderen is nog altijd op zoek naar een huisbewaarder voor het Zwin Natuur Park (liefst een koppel). Hij staat in voor de bestendige bewaking van het gebouwencomplex. Dat betekent dat hij steeds moet aanwezig zijn buiten de diensturen (van 17 uur tot 's avonds tot 9 uur 's morgens) en op de feestdagen. Hij krijgt geen loon, maar wel voordelen in natura (zoals kosteloze woonst in de huisbewaarderswoning die in het Zwin gelegen is).

Hopelijk slagen ze erin om alles tijdig klaar te krijgen zodat het Zwin vanaf begin juni eindelijk weer kan bezocht worden. Begin oktober moest het natuurgebied nog afgesloten worden omdat daar een Nederlands schip (Flinterstar van rederij Flinter) in de buurt was gezonken na aanvaring met een gastanker (die vaart onder de vlag van de Marshalleilanden). Twee grote olievlekken dreven op zee en men had schrik dat die in het Zwin zouden komen. Ondertussen is er een juridisch steekspel aan de gang wie het schip moet bergen. De rechtbank van koophandel besliste op 8 december dat de reder van de Flinterstar dat moet doen, maar die weigert en heeft beroep aangetekend. De Belgische staatssecretaris heeft nu op 23 december de overheidsopdracht voor de berging van het wrak stopgezet en hoogdringendheid ingeroepen.

Het nieuwe Zwin

13/06/2016

Tekenaar : André Buzin
Lay-out : Kris Maes

In alle oceanen ter wereld liggen kleine en grotere eilanden of eilandgroepen. Vele daarvan zijn een zelfstandige staat, andere maken deel uit van het imperium van landen als het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk of Australië, maar hebben wel grote bestuurlijke zelfstandigheid en geven hun eigen postzegels uit.

DOOR Tom Loorij

zijn het biotoopvernietiging (o.a. grootschalige ontbossing) en de introductie van gebiedsvreemde diersoorten zoals ratten, katten en mangoesten die bepaalde eilandsoorten op het randje van uitsterven brengen. Illustratief is het feit dat meer dan 90% van alle 140 in historische tijden uitgestorven vogelsoorten alleen op eilanden voorkwamen. Mauritius (een van de grotere kleine eilanden, 1900 km²) is trieste recordhouder. Van de eens 75 vogelsoorten die er voorkwamen zijn er 20 uitgestorven en van de andere zijn er 14 sterk bedreigd. Het is ook het eiland met de beroemdste uitgestorven vogelsoort, de Dodo (AFB. 2). En wij Nederlanders waren er in de 17e eeuw schuldig aan. Tijdens de Nederlandse bezetting (AFB. 3) verdween de laatste Dodo in de pan van het scheepsvolk. Op de zegel is een Dodo te zien. Eén van de sterk bedreigde soorten is de Mauritiusduif (AFB. 4). Hij komt slechts voor op een stukje van 80 km² op het eiland. In 1990 werden er slechts 10 exemplaren in het wild geteld. Dankzij een intensief beschermingsprogramma waarbij aan biotoopherstel en de bestrijding van de niet inheemse mangoesten werd gedaan, steeg de populatie tot circa 250 stuks. Voor de Mauritiusparkiet (AFB. 5) geldt hetzelfde verhaal: van bijna uitgestorven groeide de populatie tot ruim 300 exemplaren, maar hij komt slechts in één reservaat van 60 km² voor.

Bijzonder vogelleven op kleine eilanden

Eén ding hebben ze allemaal gemeen: door hun zeer geïsoleerde ligging (AFB. 1) hebben ze een unieke leefgemeenschap ontwikkeld met eigen soorten vogels die nergens anders ter wereld voorkomen. In dit artikel gaan we rondzwerven over deze oceanen om op enkele van die kleine eilanden een paar van deze gevederde vrienden nader te bekijken.

Kleine oppervlakte

Sommige soorten komen maar voor op één enkel klein eiland. Het is duidelijk dat het per soort nooit om grote populaties kan gaan gezien de kleine oppervlakte van hun leefgebied (soms maar een paar km²). Dit maakt die soorten uiterst kwetsbaar voor menselijke invloeden. Was het vroeger vooral jacht en vogelvangst waardoor soorten op kleine eilanden in de gevarezone raakten, tegenwoordig

Afgelegen eilanden

Op afbeelding 1 zagen we al dat Tristan da Cunha tot de meest afgelegen oorden ter wereld behoort. Tot de groep behoren onder meer Gough (slechts 65 km²) en Inaccessible, 14 km². Beide zijn in 1995 door de Unesco tot Werelderfgoed verklaard vanwege hun bijzondere fauna. Op Gough eiland komt de Goughgors (AFB. 6) en het Goughwaterhoen (AFB. 7) voor, beide sterk bedreigd. De eerste

Motivgroep Ornithologie e.V. – Nederlands-Belgische afdeling

De Motivgroep Ornithologie is een internationale vereniging met in totaal 155 leden. Ze werd in 1974 in Duitsland opgericht. In 1985 werd een Nederlands-Belgische afdeling opgericht. Met 45 leden heeft deze afdeling maar liefst 29% van alle leden. Zij kan onder de vlag van de moederorganisatie in grote mate autonoom opereren. In 2015 viert de afdeling haar 30-jarig jubileum. De contactpersoon voor Nederland is Gerard Kolman, Akkerslagen 45, 5364 RG Escharen, (0486) 47 38 68, gajkolman@home.nl. De kosten van een lidmaatschap zijn op dit

moment 27 euro per jaar. Aanmelding als lid kan via de contactpersoon of het contactformulier op de website. Daarvoor krijgt u vanuit Duitsland drie- of viermaal per jaar een Rundbrief (in het Duits) met veel wetenswaardigheden over vogelfilatelie en drie of viermaal per jaar een contactbrief in het Nederlands (alleen voor de Nederlandse en Belgische leden) met eigen bijdragen van deze leden. Verder kunt u deelnemen aan een florerende rondzenddienst. Twee keer per jaar is er een contactdag op een centrale plaats in Nederland met een lezing (filatelistisch of ornithologisch) en gelegen-

heid tot kopen en ruilen. Jaarlijks (meestal in Duitsland) is er het Jahrestreffen, altijd met één of meer vogelexcursies. De website van de motiefgroep is: www.MG-O.de met een bijzonderlijk Nederlandstalig deel, waar u alle verdere informatie kunt vinden. Daar is ook een met een wachtwoord afgeschermd gedeelte, alleen toegankelijk voor leden, met alle nieuwtjes die op vogelpostzegelgebied zijn verschenen en de Rundbrief in elektronische vorm. Zowel de nieuwtjes als de Rundbrief zijn daarop volledig in kleur te zien (nadere info: Peter van Nies, mgonl@mg-o.de).

soort wordt bedreigd doordat op een keer huismuizen per ongeluk op het eiland zijn terechtgekomen. Deze roven de eieren en de nestjongen van de gors. Momenteel leven er nog slechts 670 exemplaren gorzen op het eiland. Getracht is om de muizen te bestrijden met vergif, maar dat had het bezwaar dat het waterhoentje, dat de muizen als voedsel gebruikt, wordt vergiftigd. Inaccessible is inderdaad zo goed als onbereikbaar en het domein van de Inaccessible-eilandral (AFB. 8). De 5.600 rallen op het eiland zijn op dit moment redelijk veilig omdat er geen directe bedreiging is, maar men is uiterst beducht dat het de ratten toch lukt het eiland te bereiken. Omdat ze namelijk niet kunnen vliegen zijn ze (en ook de eieren) een gemakkelijke prooi voor de ratten. Tristan da Cunha vormt samen met Ascension en Sint-Helena een onderdeel van het Britse Gemenebest. Op Ascension hebben de katten (AFB. 9) de Ascensionfregatvogel (AFB. 10)

geheel verdreven. Zij zijn uitgeweken naar het piepkleine Boatswainbird eiland (AFB. 11) vlak voor de kust dat slechts 5,3 ha groot is. Daar broeden nu 6.000 paar van deze vogels, veilig zolang de katten van het hoofdeiland dit oord niet kunnen bereiken. Overigens is men op Ascension zelf met een campagne bezig om het aantal katten sterk te reduceren. Maar de fregatvogel is tot nu toe nog niet op zijn oude stek teruggekeerd. Sint-Helena is ook al zo'n geïsoleerd eiland, ver van vasteland en ander eilanden. De nationale vogel van het eiland is de Sint-Helenaplevier die dan ook op diverse postzegels van het eiland is afgebeeld (AFB. 12). De soort wordt sterk bedreigd door allerlei menselijke ingrepen en er zijn er minder dan 250 over. Een ander zeer afgelegen eiland is Amsterdam, 55 km². Het behoort tot de Franse overzeese gebieden, in filateliekringen vaak tot TAAF afgekort. Slechts 4 keer per jaar doet een schip, de *Marion Dufresne* (AFB. 13),

het eiland aan om onderzoekers te bevoorraden. Deze doen onderzoek naar een unieke vogelsoort op het eiland, de Amsterdamalbatros (AFB. 14). Alle vogels (minder dan 100 exemplaren) zijn geringd en sommige zijn met zenders uitgerust. Het merendeel broedt op kunstmatige nesten (AFB. 15) met allerlei ingebouwde meetapparatuur. En dan hebben we ook de beroemde Pitcairn-archipel, bekend geworden door de muiterij op de *Bounty*. Pitcairn zelf is maar 5 km² en het enige bewoonde eiland van de eilandengroep. Voor zeldzame vogels is Henderson eiland, dat met 36 km² aanzienlijk groter is, echter veel interessanter. Er leven hier maar liefst 5 soorten die alleen op dit eiland voorkomen. Alle vijf zijn ze bedreigd en op een serie uit 2011 staan ze alle vijf afgebeeld (AFB.16). Deze is uitgegeven in samenwerking met de RSPB (Royal Society for the Protection of Birds), de Engelse vogelbescherming, omdat Pitcairn formeel een Engelse kolonie is in de Stille Oce-

16

17

18

19

20

21

22

aan. Een grote bedreiging voor alle vijf soorten zijn de ratten op het eiland. De Henderson stormvogel op de middelste zegel is in aantal teruggelopen van 5 miljoen paar tot 40.000 paar, voornamelijk omdat vrijwel alle kuikens ten prooi vallen aan de ratten. In 2011 is de RSPB een grote campagne begonnen om de ratten uit te roeien. De campagne, verspreid over een aantal jaren, werd een groot succes.

Een-eilandstaatjes

Nauru is het kleinste onafhankelijk eiland ter wereld en slechts 21 km² groot. Er broeden maar 20 verschillende vogelsoorten, vrijwel allemaal zee – en kustvogels. Maar er komt ook één zangvogel voor die alleen op Nauru broedt: de Naurukarekiet. Bij gebrek aan natuurlijke vijanden is zijn populatie stabiel en bedraagt circa 2.500 paar. In 2003 verscheen een heel mooi velletje met vijf zegels van deze soort (AFB. 17). Het werd uitgegeven in samenwerking met Birdlife International, de organisatie die zich wereldwijd met bescherming van bedreigde vogelsoorten bezighoudt. Christmaseiland behoort tot het Gemenebest van Australië, maar is verregaand bestuurlijk

onafhankelijk. Het is beroemd geworden door de trek van de rode krabben waarover al diverse natuurdocumentaires zijn verschenen (AFB. 18). Maar het is ook een eiland waar de natuur voor een belangrijk deel is verwoest door de fosfaatwinning (AFB. 19). En dat terwijl op het eiland maar liefst 4 soorten vogels broeden die nergens anders ter wereld voorkomen en door de fosfaatwinning in problemen zijn geraakt. De beroemdste en meest bedreigde is de Abbotts Gent (AFB. 20).

Voor andere kleine eilandjes verhuizen we naar het Caribische gebied. Aan de zuidrand ligt Grenada, met 344 km² het op 10 na kleinste zelfstandige land ter wereld. De nationale vogel van Grenada is de Grenadaduif die op tal van postzegels is afgebeeld (AFB. 21). Het is één van de zeldzaamste vogelsoorten ter wereld en waarschijnlijk zijn er minder dan 90 exemplaren in het wild over. Grootschalige bio-toopvernietiging is de belangrijkste oorzaak van zijn achteruitgang.

Noordelijker ligt het iets grotere Saint Lucia. Evenals op diverse andere eilanden in het Caribische gebied heeft Saint Lucia zijn eigen amazonepapegaai: de Sint-Lucia-amazone

(AFB. 22). In recente tijd ging hij hard achteruit onder meer omdat hij bejaagd werd. Na afkondiging van een jachtverbod stabiliseerde de stand. Mede door de voorlichting hierover werd hij toen het nationale symbool van het eiland.

Even verderop naar het noorden ligt het kleine eiland Dominica. Hier leven zelfs twee amazones, die allebei beperkt zijn tot dit eiland, de Keizeramazone en de Roodkeelamazone. Ze zijn samen op een zegel afgebeeld (AFB. 23). De Keizeramazone is de zeldzaamste van de twee en heet in de volksmond ook de Sisserou. Het is de nationale vogel van het eiland. Er leven er slechts 160 tot 240 exemplaren. De Roodkeelamazone telt nog een kleine 1.000 exemplaren. De bedreigingen zijn hetzelfde als op Saint Lucia, maar hier speelt ook biotoopvernietiging een belangrijke rol. Nog verder naar het noorden ligt Montserrat. De nationale vogel van dit eiland is de Montserrattoepiaal. Overbodig om op te merken dat hij alleen daar voorkomt en op veel zegels van het land is afgebeeld (AFB. 24). Montserrat is een Brits overzees gebiedsdeel, maar geniet grote mate van onafhankelijkheid. Met zijn

102 km² behoort het tot de 10 kleinste (semi-) onafhankelijke staaties ter wereld. Het eiland wordt gedomineerd door een vulkaan die regelmatig tot uitbarsting komt en grote delen van het eiland vernietigt. Zo ook het biotoop van de Montserrattroepiaal. Tegenwoordig zijn er slechts 200 tot 400 vogels van deze soort over. Het is een van de weinige soorten die bedreigd wordt door een natuurlijke oorzaak en niet zozeer door menselijk handelen.

Eilandrijken die uit verschillende eilanden bestaan

De Seychellen zijn met 452 km² ook één van de 25 kleinste onafhankelijke landen ter wereld. De eilanden waaruit de groep bestaat, zijn echter veel en veel kleiner. Op een aantal daarvan komen vogelsoorten voor die oorspronkelijk alleen tot één eiland beperkt waren. Hierdoor hebben ze een hele kleine populatie. Sommige zijn, om het risico van uitsterven te beperken, meestal met succes uitgezet op andere eilanden van de groep. Het aantal endemische soorten (soorten die alleen daar voorkomen) bedraagt maar liefst 15 stuks. Op vier na verkeren ze allemaal in de gevarenzone. De zeldzaamste is de Seychellenparadijsmonarch (AFB. 25). Er zijn er nog maar 150 tot 200 over die allemaal leven op het piepkleine eiland La Dique, dat slechts 12 km² groot is. Op het eilandje heeft biotoopvernietiging ten behoeve van de toeristenindustrie de belangrijkste rol in zijn achteruitgang gespeeld. De Seychellenrietzanger (AFB. 26) kwam eens op diverse eilanden voor, maar ver-

dween bijna overal door biotoopvernietiging en geïntroduceerde diersoorten. Uiteindelijk waren er nog maar 30 over in 1968 die alle leefden op het nog veel piepkleinere eilandje Cousin (slechts 0,3 km² groot). Een groot-scheepse reddingscampagne werd gestart waarbij een aantal vogels ook werd uitgezet op drie andere kleine eilandjes, samen ook nog maar 3 km². Mede dankzij het herstel van zijn leefgebied groeide de populatie langzaam tot momenteel ongeveer 1.700 exemplaren. Dat was een groot succes voor de vogelbescherming. De Praslinpapegaai (AFB. 27) is een bijna geheel zwarte, kleine papegaaiensoort die – de naam zegt het al – alleen op het eiland Praslin voorkomt. Daar leven ongeveer 500 exemplaren op een oppervlakte van slechts 47 km². Zij zijn daar betrekkelijk veilig bij gebrek aan bedreigingen die hun geluk kunnen verstoren. Het enige serieuze gevaar hebben ze te duchten van bosbranden die zo nu en dan delen van hun leefgebied in de as leggen.

Frans-Polynesië

Een tweede eilandrijk is Frans-Polynesië. Het land als geheel kan je met ruim 4.000 km² bezwaarlijk een klein land of eiland noemen. Maar het bestaat wel uit maar liefst 128 eilanden die verspreid liggen over 2,5 miljoen km² oceaan. En Tahiti, het grootste eiland, is in zijn eentje al goed voor een kwart van de hele oppervlakte van het land. Dat betekent dat de rest van de eilandjes gemiddeld maar heel klein zijn. Op die eilandjes leven maar liefst 26 vogelsoorten die beperkt zijn tot één of en-

kele eilanden van de groep. Een van die kleine eilandjes is Rapa (40 km²) en alleen daar leeft de Rapajufferduif (AFB. 28), maar dan nog alleen in de bossen die nog niet aangetast zijn door de mens en die zijn in totaal maar 4 km² groot. Het gaat om hooguit 180 volwassen vogels. Nog kleiner is het eiland Makatea (24 km²); ook daar leeft een duivensoort die nergens anders voorkomt, de Tahitiaanse muskaatduif. Deze soort is afgebeeld op een zelfklevende zegel uit een postzegelboekje van Frans-Polynesië (AFB. 29A+B). Er zijn nog zo'n 1.200 exemplaren over. De soort is vooral achteruitgegaan door de mijnbouw (fosfaatwinning) op het eiland.

Filatelie

Filatelie is een prima medium voor de problematiek van bedreigde soorten op kleine eilanden. Wereldwijd tellen we circa 10.000 vogelsoorten, daarvan zijn er 3.200 op een postzegel verschenen (32%). Van deze soorten zijn er ruim 1.300 zeer sterk bedreigd; daarvan staan er ongeveer 560 (dus maar liefst 43%) op één of meer zegels. Dat is op zich al heel mooi. Maar van die 1.300 zijn er ongeveer 150 beperkt tot één enkel klein eiland (en een veelvoud daarvan tot kleine eilanden in het algemeen). En daarvan staan er 93 op een zegel oftewel 64%! Daarmee bewijzen de posterijen op deze kleine eilanden de vogelbescherming een uitstekende dienst om de problematiek van deze soorten onder de aandacht van het grote publiek te brengen.

23

24

27

25

26

28

29b

29a